

ТИПИ ВІДХИЛЕНЬ В УКРАЇНСЬКОМУ МОВЛЕННІ, ЗУМОВЛЕНІ ІНТЕРФЕРЕНТНИМ ВПЛИВОМ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ

Володимир Труб

*Інститут української мови НАН України
вул. Грушевського, 4, м. Київ, 01001, Україна
trub44@ukr.net*

Розглянуто різноманітні види відхилень в українському мовленні, спричинені впливом російської мови як домінуючого члена білінгвальної мовної пари. Проаналізовано фонетичні та лексичні вияви українсько-російського суржика в порівнянні зі сучасними кодифікованими англійськими запозиченнями, а також неадекватне калькування. Окремо розглянуто випадки неправильного перекладу російських омонімів. Автор вважає, що найпоширенішими типами відхилень, які виникають в українському мовленні під впливом домінуючої російської мови, є фонетичні та лексичні вияви суржика, хибне калькування та неадекватний переклад російських омонімічних лексем.

Ключові слова: відхилення в мовленні, інтерферентний вплив, українсько-російський суржик, калькування, запозичення, омоніми, неправильний переклад.

Під впливом російської мови як протилежного члена білінгвальної мовної пари [1] в сучасному українському мовленні виникають різноманітні відхилення, типи яких і розглянемо докладно як один з аспектів порушеної раніше проблематики [2]. Український білінгвізм можна схарактеризувати як нерівноправну, диглосну двомовність, у якій домінуюча роль у багатьох випадках поки що належить російській мові. Адже саме ця мова забезпечувала функціонування переважної частини різноманітних і важливих сфер суспільного життя. Ця обставина і спричинила виникнення такого ганебного явища, як українсько-російський суржик.

Цей вид суржика природно кваліфікувати як форму просторіччя чи просторозмовної мови, яка утворюється в ситуації нерівноправної двомовності. Завдання статті – розкрити вияви суржика на різних рівнях – фонетичному, граматичному чи лексичному.

Важливо розрізнити фонетичні особливості, зумовлені впливом різних діалектів української мови, а також акцент, тобто фонетичні особливості, які є наслідком чужомовного впливу. Діалектний фонетичний вплив сам собою жодною мірою не вказує на культурно-освітній рівень мовця. Діалектні фонетичні риси виявляються в особливостях вимовлення деяких українських фонем. Ці риси можуть бути властиві мовленню культурних діячів, які блискуче володіють українською мовою, а з іншого боку, можуть характеризувати типовий суржик, який для мовців з низьким культурно-освітнім рівнем часто є чи не єдиним засобом комунікації. Натомість чужомовний фонетичний вплив часто виявляється у вимовленні фонем, відсутніх у складі того чи іншого українського слова. Серед мовців, для яких першою мовою є російська, є такі, які у своєму українському мовленні не здатні подолати фонетичного впливу своєї першої мови. Особливо прикро чути таку вимову з уст високопосадовців, скажімо, прем'єр-міністра: *Необхідно створювати стимули для будівниц-*

тва і виробництва; Треба нехайно припиніти державне свавілля; Це говорить про те, що наша економіка поступово вудужуває...

Водночас надзвичайно потужно українсько-російський суржик виявляється на лексичному рівні, спричиняючись до створення так званих суржикізмів – адаптованих українською мовою гібридних форм, сформованих на основі російської досить широко вживаної частотної лексики. Про це явище багато написано і сказано (пор. [3]). Наведемо тільки одну байку, почуту від професора А. В. Свідзинського: Один чоловіка прослухав лекцію про суржик. Потім його запитали, а що ж таке суржик? Він відповів: *Суржик – це сплошне іздевательство над українською мовою.*

Важливо усвідомлювати, що нинішнє дивовижне поширення в нашій мові нової, переважно англійованої лексики зовсім не є результатом контактного білінгвізму (як у випадку із впливом російської мови). Адже, на відміну від російської, англійська мова була і є для нас іноземною, оволодіння якою вимагає спеціальних освітніх зусиль, починаючи від опанування англійської фонетики. Причиною цього явища є глобалізація, яка є проблемою не локальною, а всесвітньою. Здобувши незалежність, Україна опинилась у такому самому становищі, що й інші країни, які зазнають потужного економічного та інформаційного впливу провідних, найавторитетніших країн. Такого самого впливу зазнає Росія і російська мова. Цей вплив виявляється, зокрема, у впровадженні принципово нових економічних засад, суцільної комп'ютеризації, новітніх прогресивних технологій, нових важливих реалій.

Оскільки більшість цих засад і реалій є для нас новими, то в нас, відповідно, не було (і не могло бути) своїх назв на їх позначення – назв, витворених із власних ресурсів української мови. Такі реалії дістають назви, утворені з ресурсів тієї мови, що є рідною (чи базовою) для людей (чи колективів), завдяки зусиллям яких і було вперше створено ці реалії. Той чи інший термін, як правило, походить з тієї мови, якою було **вперше вербалізовано** позначуване ним поняття, особливо якщо це поняття є важливим і здобуло визнання в багатьох країнах. Так, 50 років тому, після 4 жовтня 1957 р. увесь світ, по суті, миттєво засвоїв російське слово *спутник*. Після наших «помаранчевих» подій лексикон багатьох мов збагатився українським словом *майдан*. Однією з часто вживаних в нашій мові назв на позначення штучних космічних об'єктів став термін *спейс-шатл*. Такі нові назви потрапляють до нашої мови в адаптованому вигляді згідно з правилами української транскрипції та транслітерації.

Намагання запропонувати для цих нових реалій інші позначення, створені з власних україномовних ресурсів, як правило, не є успішними. Адже відповідні нові прилади, технології виконують у нас ті самі функції, що і в країнах, де вони вперше дістали свої назви – назви, які вже встигли усталитися і в країні, звідки вони походять, і в інших країнах. Переважання ж назв саме англійського походження закономірно пояснюється не лише тим, що більшість поширюваних у всьому світі нових реалій та сучасних технологій походять з англійомовних країн – насамперед зі США. Річ у тому, що на цьому етапі розвитку людства серед мов міжнародного спілкування перше місце належить саме англійській мові, яка стала найефективнішим засобом порозуміння між різними народами з усіх куточків східної і західної півкуль.

Наголосимо, що механізм утворення через запозичення нових англійованих назв фактично той самий, що і спосіб формування «гібридних» форм українсько-російського суржика на зразок: *увірений, наравиться, із'ять, поніматти, вкусний, остальні, совершенно, наверно...* Відмінність лише в тому, що в першому випадку

«українізуються» не російські, а англійські основи, пряме значення яких для багатьох носіїв української (чи російської) мови часто невідоме. А у випадку суржику українською мовою адаптуються такі російські основи, значення яких є загальновідомим. Натомість адаптовані нашою мовою англійські та інші чужомовні слова легко здобувають статус інтернаціоналізмів – нормативних кодифікованих утворень української мови, які входять до складу лексики, що належить до однієї з форм літературної мови. Це відбувається саме тому, що, на відміну від суржикових форм, які різко контрастують з питомо українськими кодифікованими лексемами на зразок: *впевнений, подобається, вилучити, розуміти, решта, зовсім (абсолютно), мабуть*, відповідним новотворам чужомовного походження немає з чим контрастувати і, отже, конкурувати – адже українська мова раніше не встигла виробити власних (українських) назв для позначуваних ними нових (для нас) реалій.

Окрім власне запозичення, досить поширеним є й інший принцип мовної адаптації – калькування. Об'єктом калькування завжди є якась структурована одиниця іншої мови – композитне слово або словосполучення з подальшим перекладом кожного компонента.

Згадаймо хрестоматійний приклад – іменник *одеколон*, який вже понад 200 років існує і в російській, і в українській мові. Його першоосновою (твірною одиницею) є німецьке словосполучення *Kölnische wasser* (букв. *Кельнська вода*). Завдяки популярності позначуваної ним реалії ця назва збагатила фонд французької мови у вигляді калькованого словосполучення *l'eau de Cologne* (букв. *вода з Кельна*). Аналогічне за структурою утворення з'явилося і в польській мові – *woda kolon'ska*. А його російським, як і українським відповідником стало запозичення із французької. Як наслідок, словосполучення *l'eau de Cologne* перетворилося на єдине слово *одеколон*. На цьому прикладі спостерігаємо, що при калькуванні так чи інакше зберігається внутрішня форма твірної одиниці: словосполучення перекладається як таке, що складається зі слів-відповідників одиниць твірного словосполучення в мові-джерелі з відтворенням семантичного зв'язку між його компонентами. Натомість при запозиченні одержуємо одне цілісно оформлене слово, яке так само вказує на позначувану реалію ('спирто-водяний розчин запашних ефірних масел, що є парфумерним гігієнічним та освіжальним засобом'). Але в запозиченій похідній одиниці втрачається будь-яке уявлення про вихідну структуру твірної одиниці. У загальній свідомості носіїв мови-реципієнта співвідношення між компонентами твірної одиниці, як і сама компонентність її структури, ніяк не усвідомлюється. У цьому випадку внутрішня форма запозичення є незрозумілою носієві української мови, який не знає французької.

Розглянемо ще приклад. Український іменник *оковита*, що позначає міцну горілку високого гатунку, походить від латинського словосполучення *aqua vitae* (*вода життя*). У похідній одиниці повністю втрачено внутрішню форму твірної. Окрім того, в українському утворенні спостерігається ще й підміна значення (за суміжністю), адже твірне латинське словосполучення вживалося на позначення вина.

Отже, адаптація чужомовної одиниці через калькування засвідчує обізнаність носіїв мови-реципієнта з мовою-джерелом. Натомість спосіб запозичення здебільшого вказує на те, що для носіїв мови-реципієнта мова-джерело є такою іноземною, якої вони, принаймні на момент засвоєння нового утворення, не вивчали і не знали.

В українській мовознавчій традиції склалось негативне ставлення до калькування російських словосполучень. В той же час в українських текстах можна знайти чимало нормальних, цілком ідіоматичних виразів, які формально можна кваліфікувати як такі кальки – пор. *прищеплювати смак (прививать вкус), слід прохолов (след простыл)* тощо. Насправді ж той чи інший калькований вираз цілком справедливо кваліфікується як хибний, якщо його смисл можна адекватніше відтворити іншими, питома українськими ідіоматичними засобами. Яскравим прикладом негативного калькування є широко вживане серед найрізноманітніших кіл мовців колокативне словосполучення **приймати участь*, яке є буквальним перекладом російської колокації *принимать участие*. У цьому російському виразі дієслово *принимать* вживається не у своєму прямому значенні. Тут воно виступає як допоміжне дієслово, набуваючи значення лексичної функції Oper1 від ключового слова *участие* [4], тобто є засобом лексикалізації синтаксичного зв'язку між першим актантом предиката *участвовать* і самим предикатом, позначеним віддієслівним іменником *участие*. Але в українській мові ту саму функцію при ключовому слові *участь* виконує зовсім інше дієслово – *брати*. І цей факт дуже часто ігнорують носії української мови.

Розглянемо докладніше ще одне досить поширене явище інтерферентного впливу домінуючої російської, пов'язане з неадекватним перекладом російських омонімічних лексем. За ступенем неадекватності мовлення це явище посідає проміжне місце між типовим суржигом і калькуванням. У випадку суржику і невдалого калькування ми, як правило, без труднощів розуміємо, про що йдеться, і всі претензії до мовця пов'язані з неправильним вираженням відповідного смислу (причому у випадку суржику неадекватність вислову стає кричущою через уживання форм, які не є кодифікованими в українській мові). А у випадку, згаданому далі, важко одразу збагнути, що саме хотів сказати мовець, хоч він і вживає цілком кодифіковані українські лексичні одиниці.

Загальний механізм, який спричиняється до відхилень такого типу, полягає ось у чому. Серед двох чи більше прямих значень омонімічної російської лексичної одиниці пересічний мовець виділяє насамперед таке, яке здається йому найбільш імовірним, начебто «головним», і він передає його тією однозначною українською лексемою, яка має саме це значення. Хоча насправді воно зовсім не збігається з тим значенням омонімічної російської лексеми, яке мовець, власне, хотів передати. Разом з тим, цей неадекватний український перекладний еквівалент вживається в такому оточенні – дистрибуції, яка є типовою, нормативною для вираження саме того смислу, який мовець намагається відтворити. Контраст, який спричиняється вживанням неадекватного українського відповідника в контексті, що суперечить його нормативному вживанню, і призводить, з одного боку, до кумедної мовної помилки, а з іншого – допомагає зрозуміти (хоч часто і не одразу), що саме мовець мав на увазі.

Отже, відтворюючи той чи інший смисл українською мовою, мовець не прямо перекодує його засобами української мови, а здійснює не завжди вдалий переклад з російської як мови-посередника. Або ж одразу використовує властиві його ідіолекту неправильні українські відповідники, джерелом яких є омонімічні російські лексеми.

Розглянемо конкретні приклади, інтерпретацію яких природно пояснювати вже з позицій не мовця, а слухача-адресата. І тут, як і завжди, неабияку роль відіграє той факт, що майже всі громадяни України є щонайменше білінгвами, тобто в них

немає проблем принаймні з розумінням обох мов. Проте, на відміну від випадків суржикі чи калькування, адекватна інтерпретація таких виразів потребує складнішого логічного обґрунтування.

(1) **Я не є довіреним обличчям Юлії Тимошенко*

В українській мові іменник *обличчя*, який однозначно вказує на фронтальну частину людської голови, нормативно не може означуватися прикметником *довірений*, який має зовсім іншу сполучуваність, у зв'язку з чим фрази на зразок (1) сприймаються як аномальні. Російською ж мовою *обличчя* перекладається іменником *лицо*. А цей неоднозначний іменник нормально сполучається з прикметником *доверенный* тоді, коли вживається у значенні *особа*. Тож утворюється термінологічне словосполучення *доверенное лицо* (укр. *довірена особа*), яке відкриває валентність на іменник у формі родового відмінка, що вказує на довірителя – іншу особу (тут – Юлію Тимошенко), яка довірила першій особі представляти свої інтереси.

Ми розглянули випадок неадекватного перекладу рос. іменника *лицо* у значенні *особа*. Але можлива і протилежна ситуація, як у рекомендації (2) **Треба повернутися особою на схід*. Звичайно, таке речення є аномальним – об'єктом зворотного дієслова *повернутися* у вжитому значенні може бути частина тіла суб'єкта або все його тіло, але аж ніяк не людина як особа. Але як ми щойно згадували, російським відповідником іменника *особа* є іменник *лицо*, який в одному зі своїх значень вказує саме на частину тіла (фронтальну частину людської голови). Отже, насправді йдеться про пораду повернутися **обличчям** на схід.

Інші цікаві приклади пов'язані з уживанням укр. іменника *зміст* у значенні 'смысл':

(3) * *В цьому я бачу подальший зміст свого життя* (Юлія Тимошенко);

(4) * *При таких цінах на газ є зміст купувати скраплений газ*;

(5) * *Робити це немає ніякого змісту*.

Як ми знаємо, *зміст* (смысл) є невіддільною, іманентною властивістю знаку, деякої інформації. Разом з тим, у прикладах (3а–3в) ні про яке інформаційне повідомлення не йдеться, через що ці речення і здаються дивними. Натомість російською мовою слово *зміст* перекладається як *смысл* – іменник, що має ще й інше значення, пов'язане з метою. Причому різні способи вживання цього іменника та заповнення його валентностей можуть вказувати і на саму мету, і на спосіб її досягнення. Наведені українські речення є неправильними саме тому, що, співвідносячись з ідеєю мети, містять іменник *зміст*, який має зовсім інше значення. Правильним українським відповідником цільового значення іменника *смысл* є *сенси*. Отже, насправді приклади (3–5) мають виглядати так:

(3а) *В цьому я бачу подальший сенси свого життя*, де вказівний займенник *цей*, вжитий у місцевому відмінку, вказує на мету життя;

(4а) *При таких цінах на газ є сенси купувати скраплений газ*, де інфінітивна група *купувати скраплений газ*, яка заповнює валентність іменника *сенси*, вказує на спосіб оптимального забезпечення газом;

(5а) *Робити це немає ніякого сенсу*, де йдеться про недоцільність вдатися до того способу досягнення мети, на який вказує займенник *це*.

Прикладом неправильності, протилежної щойно розглянутій, є речення (6) **Земля перестала годувати селян в прямому і переносному сенсі*, де іменник *сенси* насправді співвідноситься з російським іменником *смысл* у значенні 'зміст', а не

‘мета’. Отже, в українському реченні насправді йдеться про *прямий і переносний зміст* (або *смысл*).

Одним із синонімів російського іменника *смысл* у значенні ‘зміст’ є іменник *содержание*, який теж є неоднозначним. Ця неоднозначність стала джерелом речення (7) **Вона перебуває на змісті у цього чоловіка*. На аномальність цього речення вказує вже те, що іменник *зміст* (так само як і *смысл*) не може фігурувати у структурі **бути на змісті (смысле)*. Насправді ж тут іменник *зміст* через співвіднесеність з російським відповідником *смысл* опосередковано пов’язується з його синонімом *содержание*. А останній має ще одне значення як віддієслівний іменник від рос. дієслова *содержать* у значенні ‘утримувати’, тобто ‘матеріально забезпечувати чиєсь існування’. А вираз *быть на содержании* (укр. *перебувати на утриманні*) є засобом позначення семантичного параметра Oper2 [4] від ключового слова *содержание (утримання)*, тобто засобом лексикалізації синтаксичного зв’язку між другим актантом дієслова-предиката *содержать (утримувати)* і самим предикатом. Отже, правильним відповідником (7) є (7а) *Вона перебуває на утриманні у цього чоловіка*.

Інші типові приклади пов’язані з неадекватним перекладом дієслівних форм у їхніх прямих значеннях. За цих умов українське дієслово вживається «в оточенні» не своєї, а чужої синтаксичної моделі керування – саме тієї, що закріплена за лексевою, яка адекватно передає значення, що його мовець має на увазі. Так, надзвичайно численними є випадки вживання дієслова *рахувати* у значенні ‘вважати’ – пор. **Я рахую, що це неправильно*. Зрозуміло, що тут мовець «відштовхується» від рос. дієслова *считать* і перекладає його в тому значенні, яке здається йому «головним», найбільш імовірним – у значенні ‘рахувати, підраховувати’. Разом з тим, це дієслово вживається в контексті абсолютно не властивої йому моделі керування – тут воно керує підрядним реченням, що є абсолютно неприпустимим для дієслова *рахувати*, яке вимагає прямого додатка – іменника у знахідному відмінку (*рахувати гроші (прибутки, втрати)* тощо).

Набагато важча загадка міститься в реченні (8) *Популярному сайту і.иа виконалося 5 років*, де ми стикаємось з неіснуючою в українській мові зворотною дієслівною формою *виконалося*, яка, крім того, фігурує в обрамленні абсолютно невластивих цьому дієслову синтаксичних зв’язків – іменника у давальному відмінку і прямого додатка, що вказує на часовий інтервал. Але основа *викон-* вказує на те, що ця форма найімовірніше пов’язана з укр. дієсловом *виконувати* і є неправильно утвореною пасивною формою минулого часу доконаного виду від цього дієслова (тобто *виконано* або *було виконано*). В той же час дієслово *виконувати* є неоднозначним. Так, у російській мові з ним співвідносяться дієслова *выполняют* та *исполняют*. Як відомо, рос. *исполняют*, на відміну від *выполняют*, може вказувати на відтворення музичного твору за допомогою музичного інструмента чи голосу – пор. *исполняют мазурку Шопена*, але не **выполняют мазурку Шопена*. Проте жодне з цих рос. дієслів не має такого значення, у якому мало б модель керування з іменником у давальному відмінку і прямим додатком, що співвідноситься з величиною часового інтервалу. Разом з тим, на відміну від *выполняют*, основа дієслова *исполняют* суто формально збігається з безособовою формою *исполняются*, яке має саме таку здатність керувати іменником у давальному відмінку і прямим додатком у знахідному, що вказує на величину часового інтервалу, якою на момент мовленнєвого акту вимірюється строк існування живої істоти чи артефакту. Отже, саме ця структура є осно-

вою рос. речення *Популярному сайту i.ua исполнилось 5 лет*, смисл якого мовець хотів передати неправильним українським реченням (8). А правильним українським відповідником рос. лексеми *исполняются* є *виповнюватися*, що має аналогічну модель керування. Тому українською мовою цей смисл адекватно відтворюється як (8а) *Популярному сайту i.ua виповнилося 5 років*.

Причина ж похибки мовця полягає в тому, що він помилково ототожнив граматичну форму минулого часу доконаного виду безособового дієслова *исполнилось* зі зворотною пасивною формою минулого часу доконаного виду дієслова *исполняют*, якій насправді відповідає форма *исполнено* (або *было исполнено*). А далі він побудував українське речення з присудком, сформованим з українського відповідника рос. дієслова *исполняют*, тобто *виконувати*, утворивши на основі цього дієслова абсолютно неадекватну йому конструкцію, яка походить з російської без особової структури *X-у исполнилось T* або української *X-у виповнилося T*.

Утім, справжнім «хітом» є заголовок інструкції (9) *Як правильно залицятися за нігтями*. У цьому випадку одразу ж впадає в око разюче відхилення від моделі керування дієслова *залицятися*, для якого є неприпустимим оформлення об'єктного актанта у формі орудного відмінка іменника з прийменником *за*. Адже це дієслово вимагає, щоб відповідний актант фігурував у прийменниково-відмінковій формі *до + Прод*. Крім того, *залицятися* має, так би мовити, чітку «гендерну» орієнтацію, передбачаючи, що його об'єкт має вказувати на особу жіночої статі з деякими віковими обмеженнями, адже залицяються звичайно до жінок, а не навпаки. Натомість у розглядуваному випадку цей актант вказує на «частину тіла» – нігті.

Зрозуміло, що і це непорозуміння пов'язане з неоднозначністю, властивою російському відповідникові *залицятися* – дієслову *ухаживать*. Воно має як мінімум два значення, яким відповідають ідентичні моделі керування з оформленням непрямого додатка у формі прийменника *за* з родовим відмінком іменника. Розбіжність між обома лексемами цього російського дієслова пролягає лише в семантичних категоріях сутностей, на які вказує об'єктний актант. У своєму першому значенні *ухаживать*, так само як і укр. *залицятися*, передбачає, що його об'єкт співвідноситься з особою жіночої статі. А в другому значенні цей актант має вказувати на зовнішню частину людського тіла, свійську тварину, корисну рослину чи артефакт і є відповідником української лексеми *доглядати*. Отже, мовець, маючи на увазі саме це значення рос. *ухаживать*, помилково передає його через український відповідник *ухаживать* у його першому значенні. Насправді ж цей смисл українською мовою має репрезентуватися реченням (9) *Як треба правильно доглядати за нігтями*.

Ми розглянули похибки мовлення внаслідок плутанини, що виникає у мовця через вплив російської мови. Разом з тим, є підстави вважати, що такі невідповідності інколи цілком свідомо жартівливо використовуються в українському молодіжному студентському жаргоні, зокрема львівському – пор. *Він починає виявляти інтерес до осіб протилежної підлоги*.

Порівнюючи розглянуті типи мовленнєвих відхилень, можна зауважити, що у випадках суржику, невдалого калькування причиною неадекватних висловлювань є недостатнє знання української мови. Тобто мовець не знає або на момент мовлення не пригадує потрібної української лексеми або питома українського виразу, що є ідіоматичним перекладом відповідного російського звороту чи колокації.

Зрештою, випадки невеликого перекаладу російських омонімічних лексичних одиниць засвідчують недостатнє знання не лише української, а й російської мови. Адже мовець вибирає **неправильний об'єкт перекаладу**, тобто перекаладає російську одиницю не в тому значенні, яке він, власне, хоче передати.

Отже, найпоширенішими типами відхилень, які виникають в українському мовленні під впливом доміантної російської мови, є фонетичні та лексичні вияви суржику, хибне калькування та неадекватний перекалад російських омонімічних лексем.

1. Труб В. М. Типи мовленнєвих відхилень як особливості ідіолекту українсько-російських білінгвів / В. М. Труб // Мова і суспільство. – 2011. – Вип. 2. – С. 78–85.
2. Труб В. М. До проблеми мовного планування у поточній мовній ситуації в Україні / В. М. Труб // Соціолінгвістичні студії. – К. : Вид. дім Дмитра Бураго, 2010. – С. 36–44.
3. Ставицька Л., Труб В. Суржик: суміш, мова, комунікація / Л. О. Ставицька, В. М. Труб // Українсько-російська двомовність. – К. : ПУЛЬСАРИ, 2007 – С. 31–120.
4. Мельчук И. А. Опыт теории лингвистических моделей «Смысл – Текст» / И. А. Мельчук. – М. : Наука, гл. ред. «Восточной литературы», 1974. – 316 с.

TYPES OF DEVIATIONS IN THE UKRAINIAN SPEECH STIPUATED BY INTERFERENTIAL INFLUENCE OF THE RUSSIAN LANGUAGE

Volodymyr Trub

*Institute of the Ukrainian Language of National Academy of Science of Ukraine
vul. Hrushevskoho, 4, Kyiv, 01001, Ukraine
trub44@ukr.net*

The article discusses different types of deviations in the Ukrainian speech stipulated by interferential influence of the Russian language as a dominant member of a bilingual pair. The author analyses phonetic and lexical manifestations of the Ukrainian-Russian surzhyk in comparison with modern codified English borrowings, as well as inadequate loan translations. Particular attention is paid to instances of incorrect translation of Russian homonyms. The author believes that phonetic and lexical manifestations of surzhyk, incorrect loan translation and inadequate translation of Russian homonymic lexemes are the most common types of deviations occurring in the Ukrainian speech under the influence of the Russian language.

Key words: deviations in speech, interferential influence, Ukrainian-Russian surzhyk, loan translation, borrowing, homonyms, incorrect translation.

**ТИПЫ ОТКЛОНЕНИЙ В УКРАИНСКОЙ РЕЧИ,
ОБУСЛОВЛЕННЫЕ ИНТЕРФЕРЕНТНЫМ ВЛИЯНИЕМ РУССКОГО ЯЗЫКА**

Владимир Труб

*Институт украинского языка НАН Украины
ул. Грушевского, 4, г. Киев, 01001, Украина
trub44@ukr.net*

Рассмотрены разнообразные виды отклонений в украинской речи, обусловленные влиянием русского языка как доминантного члена билингвальной языковой пары. Проанализированы фонетические и лексические проявления украинско-русского суржика в сравнении с современными кодифицированными английскими заимствованиями, а также неадекватное калькирование. Отдельно рассмотрены случаи неправильного перевода русских омонимов. Автор считает, что наиболее распространенными типами отклонений, возникающих в украинской речи под влиянием доминантного русского языка, являются фонетические и лексические проявления суржика, неправильное калькирование и неадекватный перевод русских омонимичных лексем.

Ключевые слова: отклонение в речи, интерферентное влияние, украинско-русский суржик, калькирование, заимствование, омонимы, неправильный перевод.

Стаття надійшла до редколегії 03.10.2011

Прийнята до друку 17.10.2011